

שיעור ג: עיונים במדרש הלכה (חלק ב): פיגול

Session #3: Midrash Halakhah (part 2) – The Pigul Problem

(1) ויקרא ז, יא-יח

וְזֹאת תֹּרַת זֶבֶח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יִקְרִיב לָהּ: אִם עַל-תּוֹדָה יִקְרִיבֶנּוּ וְהִקְרִיבוּ עַל-זֶבֶח הַתּוֹדָה חֲלֹת מִצּוֹת בְּלוּלָת בִּשְׁמֶן וְדִקְקִי מִצּוֹת מִשְׁחִים בִּשְׁמֶן וְסֹלֶת מִרְבֶּכֶת חֲלֹת בְּלוּלָת בִּשְׁמֶן: עַל-חֲלֹת לֶחֶם חֲמִץ יִקְרִיב קֶרֶבֶנוּ עַל-זֶבֶח תּוֹדַת שְׁלָמִיו: וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל-קֶרֶבֶן תְּרוּמָה לָהּ לִפְנֵי הַדֶּק אֶת-דָּם הַשְּׁלָמִים לוֹ יִהְיֶה: וּבִשֹּׁר זֶבֶח תּוֹדַת שְׁלָמִיו בְּיוֹם קֶרֶבֶנוּ יֹאכֵל לֹא-יִנְיַח מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר: וְאִם-נָדְרוּ אוֹ נָדְבָה זֶבֶח קֶרֶבֶנוּ בְּיוֹם הַקְּרִיבוֹ אֶת-זֶבְחוֹ יֹאכֵל וּמִמַּחֲרַת וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ יֹאכֵל: וְהַנּוֹתֵר מִבִּשֹּׁר הַזֶּבֶח בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֶף: וְאִם הָאֹכֵל יֹאכֵל מִבִּשֹּׁר-זֶבֶח שְׁלָמִיו בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִרְצָה הַמִּקְרִיב אוֹתוֹ לֹא יִחְשַׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה וְהִנֵּפֶשׁ הָאֹכֵלֶת מִמֶּנּוּ עֹנָה תִּשָּׂא:

(2) תרגום אונקלוס ויקרא ז' ח

וְאִם אֶת־אֹכֵל יִתְּאָכֵל מִבִּשֹּׁר נִכְסַת קוֹדֶשׁוֹהִי בְיוֹמָא תְּלִיתָא לֹא יְהִי לְרַעוּא דְּמִקְרִיב יִתִּיה לֹא יִתְחַשִּׁיב לִיה מִרְחַק יְהִי וְאִנְשׁ דִּיכּוּל מְנִיה חוּבִיה יִקְבִּיל.

3) LXX

ἐὰν δὲ φαγὼν φάγη ἀπὸ τῶν κρεῶν τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, οὐ δεχθήσεται αὐτῷ τῷ προσφέροντι αὐτό, οὐ λογισθήσεται αὐτῷ, **μιάσμα** ἐστίν· ἢ δὲ ψυχὴ, ἣτις ἐὰν φάγη ἀπ' αὐτοῦ, τὴν ἀμαρτίαν λήμψεται.

(4) ויקרא יט, ה-ח

וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבֶח שְׁלָמִים לָהּ לְרִצְנֶכֶם תִּזְבַּחְהוּ: בְּיוֹם זִבְחֶכֶם יֹאכֵל וּמִמַּחֲרַת וְהַנּוֹתֵר עַד-יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֶף: וְאִם הָאֹכֵל יֹאכֵל בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי פִּגּוּל הוּא לֹא יִרְצָה: וְאֹכְלֵי עֹנֵו יִשָּׂא פִּי-אֶת-קֹדֶשׁ ה' חָלַל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמּוּהָ:

(5) יחזקאל ד: יד

וְאָמַר אֲהֵא אֲדַנִּי ה' הִנֵּה נִפְשִׁי לֹא מְטַמָּא וְנִבְלָה וְטִרְפָּה לֹא-אֲכַלְתִּי מִנְּעוּרִי וְעַד-עֲתָה וְלֹא-בָא בִּפִּי בִשֹּׁר פִּגּוּל:

(6) ישעיהו סה: ד

הַיֹּשְׁבִים בְּקִבְרֵים וּבְנִצְעוּרִים יִלְיֶנוּ הָאֹכֵלִים בִּשֹּׁר הַחֲזִיר וּפְרָק וּמִרְק פְּגָלִים כְּלִיָּהֶם:

(7) ספר השרשים לרד"ק

פגל - פגול הוא לא ירצה, ופרק [ומרק] פגלים כליהם, היא דהבשר שנשתנה ריחו ומראהו. וכן אמרו רבותינו ז"ל (פסחים פ"ב:) פיגול טעון [עיבור] צורה, כלומר שאינו נשרף עד שתעבר צורתו.

(8) כריתות ה ע"א

אמר רבי ינאי לעולם אל תהי גזירה שוה קלה בעיניך שהרי פיגול אחד מגופי תורה ולא לימדו הכתוב אלא מגזירה שוה. דאמר רבי יוחנן תני זבדא בר לוי נאמר להלן ואוכליו עונו ונאמר כן ונאמר כן ואוכלת מננו עונה תשא מה להלן כרת אף כן כרת.

(9) ר' סעדיה גאון תפסיר ויקרא ז':ח

ואם אכול יאכל מבשר זבח השלמים ביום השלישי, לא ירצה, והמקריב אותו לא יחשב לו, אלא יהיה כפחות ביותר, וכל אדם האוכל ממנו נשא את עונו:

(10) נוה שלום ויקרא ז':ח

פגול – כאלאכס <בפתח אלאליף וסכונ אלכ"א>, כדבר מאוס ומתועב

(11) רש"י ויקרא ז':ח

ואם האכול יאכל וגו' – במחשב בשחיטה לאוכלו בשלישי הכתוב מדבר. או אכל ממנו בשלישי יפסל למפרע? תלמוד לומר: המקריב לא יחשב – בשעת הקרבה הוא נפסל ואינו נפסל בשלישי. וכך פירשו: בשעת הקרבתו לא תעלה זו במחשבה, ואם חשב פגול יהיה. והנפש האוכלת ממנו – אפילו בתוך הזמן, עונה תשא

(12) רשב"ם ויקרא ז':ח

ואם האכול יאכל – חכמים (משנה זבחים ב'ג', בבלי זבחים כ"ט). עקרוהו מפשוטו, ופירשוהו במחשב לאכול מזבחו ביום השלישי באחת מד' עבודות: שחיטת בשחיטה או בהולכת הדם או בקבלה או בזריקה.

(13) ר' יוסף בכור שור ויקרא ז':ח

ואם האכול יאכל {מבשר זבח שלמיו ביום השלישי} לא ירצה המקריב – באכילה זו, כיון שהיא שלא בזמנה. ואף על גב דכתיב: ואכלו אתם אשר כפר בהם, מלמד שהכוהנים אוכלים והבעלים מתכפרים, זאת האכילה אינה מרצה ואינה מכפרת. המקריב אותו לא יחשב – ובשעה שמקריב לא יחשב לו – כלומר: עליו, כמו אמרי לי אחי הוא (בראשית כ"ג), לא יחשב, לאכול בשלישי, דזהו חוץ לזמנו, ואם חישב פיגול יהיה, שהמחשבה מפגלתו. אבל אכילה שלא בזמנה אינה מרצה ואינה מפגלת למפרע. והנפש האכלת – בין שהוא פיגול, בין שהוא נותר. זהו פשוטו לפי הדרשה לעיל. פרשת חטאת נאמרה בלשון נקבה, שרוב חטאות כשבה או שעירה. אבל אשמות כולם זכרים, ונאמרה בלשון זכר.

(14) ר' יוסף בכור שור ויקרא ז':ח-ה

לדצונכם תזבחו – תן רצונך בו, שלא תהיה צר עין במה שתקריב לפני המקום, שיש בני אדם שמקריב לפני המקום וקשה בעיניהם, אלא שרואים אחרים עושים כך, ויש לו בושת שלא יעשה כמותם. זה אינו שוה לו כלום, כי הקב"ה יודע לבות בני אדם. וכן אמר שלמה ואת כל כשרון המעשה כי היא קנאת איש מדעו גם זה הבל. ותנהגו בו מנהג כבוד לאכלו בזמנו ובמקומו, כמו שפירשו רבותינו (ספרא) לא תחשוב עליו לאוכלו חוץ לזמנו וחוץ למקומו, ושלא תאכלו ממנו נותר ופיגול. כי את קודש {י"י} חילל – נוהג בו מנהג חולין ולא חלק כבוד למלך. אבל בעין יפה ובדרך כבוד תעשה, והוא הדין לכל הקרבנות שאדם מקריב ולכל הצדקות שאדם עושה. ויש לפרש לדצונכם – עשה שיבא קרבןך לרצון, שתעשהו בעין יפה ותשמור אותו בקדושה כמו שמפרש והולך, והיינו הך. ויש לפרש לדצונכם – שתוכל לאחר הקדשו לעכבו כרצונך, וכשתרצה – תזבח, ובלבד שלא תעבור בבל תאחר. אבל אכילה אינה כרצונך, שאם תאכל ביום השלישי נהגת בו מנהג חולין. ורבותינו פירשו (בבלי זבחים מ"ז): לדצונכם – שישים דעת בזביחתי שלא יהא מתעסק ושוחט.

(15) אבן עזרא ויקרא ז':ח

וטעם המקריב אתו לא יחשב – אחר שהיו האמורים קרבים לגבוה, והנה כל הנשאר קודש. וכן אבני המזבח שאחר שהם קדושים אין ראוי שישאר מהם לחול, על כן: אבנים שלמות פגול – כדברי המתרגם ארמית, וכן: ומרק פגולים כליהם ויש שואלים: אחר שעלה ריח ניחוח, איך לא יחשב. והטעם: על המחשבה, כי משפט השלמים להיותם קדש, והפגול איננו קדש. ועוד: בעבור שלא שמר המצוה יצא שכרו בהפסדו, אם הוא שלמים. ואם היה נדר, תתחדש עליו עון כנגד הראשון, אם לא שלם נדרו. עונה תשא – עונש, ולא הזכיר הכתוב מה הוא. וכרת על טמא שאכל בשר קודש.

ואם האכל יאכל – אם נפרש פירושו כפשוטו שאם יאכל מבשרו ביום השלישי לא ירצה הקרבן, והמקריב אותו לא יחשב לו לקרבן, וצריך להביא קרבן אחר, כי פגול יהיה, ומלבד שלא ירצה גם הנפש שאכלה הנותר עונה תשא, לא ידעתי ליישב אותו על מכונו. שאם אמר לא ירצה שענינו כמו כל אשר בומס לאתקריבו כי לא לרצון יהיה לכם, ידענו שאינו נחשב לקרבן, ולמה הוסיף המקריב אותו לא יחשב לו? ועוד שלא מצאנו בכל המקרא יחשב או לא יחשב שמתפרש כמו זה, כי תמיד נסמך לו הענין כמו ויחשבה לו צדקה, ותחשב לו לצדקה, וס' יחשב לאיש ההוא, והכרמל לעד יחשב וכן כלם. וכאן נאמר סתם, והיה לו לומר "המקריב אותו לא יחשב לו לרצון". ומה שתרגם יונתן בן עוזיאל מן דמקריב יתיה לא יתחשיב ליה לזכו, מדעתו הוסיף מלת "לזכו", שלא נזכר במקרא? ועוד, שהיה לו לומר "המקריב אותו לא ירצה ולא יחשב לו", כי מלת לו נופל גם על ירצה, כמו וירצה לו לכפר עליו, או לא ירצה ולא יחשב להקריב אותו. עכשיו שאמר תחלה לא ירצה, ואח"כ המקריב אותו, נראה שמדבר עם שנים? ועוד, מה טעם לומר פגול יהיה. יאמר "פגול הוא". ואם נאכל כלו, מה יהיה פגול? ועוד, אם אחד מן הקרואים אכל ממנו חוץ לזמנו מה טעם לא יחשב לבעלים לקרבן, והכתוב אומר ואם האכל יאכל, יהיה מי שיהיה? ועוד, למה אמר והנפש האוכלת ממנו ובו ידבר! והיה לו לומר והנפש האוכלת עונה תשא? ועוד, איך אפשר לומר אחר שנעשה הכל כהלכתו, הדם נזרק על המזבח והוקטרו האימורים, יחזור ויפסול למפרע? כמו שהקשו רבותינו ז"ל בתורת כהנים? לכן נראה ברור שאין כוונת הכתוב אלא כקבלת רבותינו ז"ל שאמרו בתורת כהנים והובא בזבחים (דף כט ע"א) ואם האכל יאכל וגו' אמר ר' אליעזר כוף אזנך לשמוע, בַּמִּחְשָׁב לאכול מזבח ביום השלישי הכתוב מדבר. או אינו אלא באוכל מזבח ביום השלישי? אמרת, אחר שהוא כשר יחזור ויפסול? וכשהשיב ר' עקיבא על סברא זו, אמר לו ר' אליעזר "הרי הוא אומר המקריב, בשעת הקרבה הוא נפסל, ואינו נפסל בשלישי". ועתה יתישב המקרא על אפניו, שאין ואם האכל יאכל אכילה ממש, אלא כמו חסר [אות] למ"ד, וענינו "אם לא האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי", כלומר אם שחטו, קבל או הולך דמו או זרקו על המזבח במחשבה זו שיאכל גם ביום השלישי, אז לא ירצה הקרבן, אינו עולה לרצון לבעליו. ולפי שבכל המקרא לא מצאנו האכל יאכל כי אם כאן ובפרשת קדושים, ושתייהן אצל פגול, אחשוב כי המקור עם העתיד הוראתן על הזמן העומד והבא. כי לפי שמדבר על המִחְשָׁב מיד בשעת עבודה על ענין האכילה שיאכלנו מיד, ואם יִתֵּר ממנו עד יום השלישי יאכל גם הנותר, ולפי זה כדרך שוחט בהמת חולין, לכן הוא עון פלילי, כי את קדשה חלל. כי השם הבדיל בין הקדש ובין החול בזמן ובמקום, שקבע לכל אחד זמן אכילתו, ומקום לאכילתו. ומי שמיקל במחשבתו באחת משתי אלה ושוחט במחשבת חוץ לזמנו או במחשבת חוץ למקומו, עושה קדש חול ופוסל הקרבן. המקריב אתו לא יחשב לו – אחר שאמר שנפסל הקרבן הזהיר את הכהן המקריב שלא יחשב לו, כלומר שאל יחשוב כן, וזה כפי משפט הלשון, שאל יבוא זאת במחשבתו. כמו ולמה חשבת כזאת? וכן כאן שאל יחשוב זאת המחשבה הנזכרת בפסוק זה. וכן אמרו בגמרא (שם) "אחרים אומרים, לא יחשב במחשבה הוא נפסל, ואינו נפסל בשלישי". ופירש רש"י ז"ל "המקריב אותו לא יחשב מחשבה זאת". ועוד שם (זבחים כט ע"ב) "אמר ר' ינאי מניין למחשב בקדשים שהוא לוקה? שנאמר לא יחשב". ופירש רש"י ז"ל קרי ביה לא יחשב (פירוש, בקל או בפעל) להזהיר כהנים על כך, ובסמוך יתבאר שגם לשנות הקריאה אין צורך, כי משפטו להיות בנפעל ולהסמך למלת לו.

לא יחשב לו – כל לשון מחשבה בבנין הקל מונח על מחשבות שהן כדרכי שאר החושבים, כי בני אדם נבדלין במחשבותיהם כפי הבדל נטיותיהם הפנימיות. על דרך משל, על עני ואביון יחשוב הרחמן מחשבות רחמים, והאכזרי יחשוב מחשבות אכזריות, וכן הוא בכל דבר. אבל החושב מחשבות זרות, בין שהן מחשבות חכמה או סכלות, שאין כל זולתו חושב כן, יניחו עליו הנפעל, כאילו הוא מוכרח מנטייתו המופלגת, גם יוסיפו מלת לו, המורה שהחושב הזה נבדל משאר בני אדם במחשבתו זאת, כמו הלא נכרית נחשבת לו, לפי שהתאכזר אפילו עם יוצאי חלציו, ואין כן דרך שאר האכזרים. וכן מאפסותו נחשבו לו, לפי שהמחשבה העמוקה הזאת היא כפי חכמת השם לבדו, שאין חקר לתבונתו. ובארנו כל זה ברחבה בבית השלישי מספר ג' נעול. וכן כאן לפי שהכהן עומד לשרת לפני ה', ונאמר עליו כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו, כי מלאך ה' צבאות הוא. חלילה לו לחשוב כזאת בעבודתו, ואם יחשוב אחד כן מהפלגת סכלותו, יאמר עליו הנפעל, ועל דרך זה בא הזהירה לא יחשב לו לדעת ר' ינאי. ולדעת אחרים נאמר כן לפרש ענין ואם האכל יאכל שמדבר על [הכהן] המחשב, לא על האוכל. וזהו שפירש רש"י ז"ל לא יחשב לו, כן פירושו "בשעת הקרבתו" לא תעלה זאת במחשבה, ואם חשב פגול יהיה [על"ד]. לא אמר אל יחשוב כן, אלא לא תעלה זאת במחשבה, ומדברינו תבינהו. ואולם אם עושה כן בזדון, שמתאמץ לפגל במחשבתו הקדשים, הרי הוא מנאץ השם לחלל כל קדש, וכופר בקדושה עליונה, עליו שנינו המחלל את הקדשים וכו' אין לו חלק לעולם הבא.

פגול יהיה – וכן ומרפא פגולים כליהם, ואונקלוס ז"ל תרגם "מרחק יהי". ובתרגום יונתן "פסול יהא". ורד"ק ז"ל אמר "הוא הבשר שנשתנה ריחו ומראהו, וכן אמרו ז"ל פגול טעון עיבור צורה". כלומר שאינו נשרף עד שתעדר צורתו, ואם כן יתייבש אמרו פגול יהיה, שימתינו עד שיהיה פגול, ובפרשת קדושים אמר פגול הוא, ומשמעו מעת שחשב עליו כן נקרא פגול. אולי על"ל שם העתיד לפי שאינו עומד עוד לאכילת אדם אלא להתפגל. ואין פגול רק בחושב מחשבת חוץ לזמנו, אבל מחשבת חוץ למקומו או מחשבת שנוי השם וכיוצא, אעפ"י שפוסלין הקרבן, אינו נקרא פגול, ואין האוכל ממנו חייב כרת.

והנפש האוכלת ממנו – אפילו בתוך זמן אכילתו, עונה תשא, לפי שהבשר הזה פגול יהיה תעבור צורתו וישרף. כי לפי שעד כאן דיבר על החושב שבמחשבתו שחשב לאכול חוץ לזמנו נעשה הקרבן פסול ולא ירצה, בא ללמד עתה שהאוכל ממנו עונו ישא.

עונה תשא – כמשא כבד יכבד עליה עון זה, שעל ידו חייבת כרת, כמו שלמדנו בגזירה שוה "עון עוף" מנותר האמור בפרשת קדושים.

(17) שד"ל ויקרא ז' ט"ז ח

ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי - אם המקריב יותיר מבשר הזבח עד היום השלישי ולא ישרפנו, אבל יאכל ממנו או יאכל לאחרים שיאכלו ממנו ביום השלישי, אז לא יהיה קרבנו נחשב לו, אך פגול יהיה, וכל מי שיאכל מבשרו אפילו בתוך הזמן (ביום הראשון והשני) עונו ישא. זה הוא משמעות הכתוב, **אבל זו באמת חומרא גדולה**, שמי שאכל מבשר הזבח בתוך הזמן ישא עונו כאילו אכל פגול, מפני שאחר כן לא נשרף הנותר יהיה כמי שאכל ממנו ביום השלישי; ועל זה תמה ר' אליעזר (זבחים כ"ט): **אחר שהוא כשר יחזור ויפסל? לפיכך הוצרכו חכמים להוציא הכתוב מפשוטו, ולפרש שאין הקרבן נפסל באכילת יום שלישי, אלא אם כן בשעת הקרבנו היתה כוונת הבעלים לאכלו בשלישי**, ולכך דרשו המקריב אותו לא יחשב לו, **אזהרה לבעלים שלא יחשבו בשעת הקרבה לאכול מבשרו ביום השלישי**, והנפש האוכלת ממנו (אם קודם אכילה ידעה מחשבת הבעלים) עונה תשא. אחרי כמה שנים שהייתי מתמיה על רז"ל, למה (כדברי רשב"ם) עקרו הכתוב הזה מפשוטו, היום (פורים, תר"ז) זכיתי להבין מה ראו על ככה. **וכן בכל מקום שנטו רז"ל מפשט הכתובים, כשאין הדבר דעת יחיד, אבל הוא דבר מוסכם בלי חולק, איננו טעות שטעו, אבל הוא תקנה שתקנו, לפי צורך הדורות**, ומי כמוהם ריפורמאטור? אבל תקנותיהם היו בחכמה עמוקה, וביראת ה' ואהבת האדם, לא להנאת עצמם או לכבודם, ולא למצוא חן בעיני בשר ודם.

(18) ר' דוד צבי הופמן ויקרא ז' ט"ז ח

ואם האכל יאכל - המקור שלפני הפועל בא לשם הדגשה יתרה של הפועל, משום שהוא עומד בניגוד אל "ישרף". "ישרף" דוקא; "ואם האכל יאכל וגו'". מעשה השארה אינו נחשב כאן כעבירה, בתנאי שהכוונה היתה לשרוף את הנותר. זהו "לאו הניתק לעשה". **אך אם הכוונה היתה לאכול אותו, כלומר אם משאירים כדי לאכול ביום השלישי, מעשה ההשארה הוא עבירה**. אולם על החטא הזה לא כתוב כאן כיאם רק "והנפש האכלת וגו'". המכוון ב"עונה תשא" נמצא בפרק י"ט ח' ביתר דיוק במלות: "ונכרתה וגו'". משם מסיקים חכמינו, כי לא בלבד להשאיר אסור אלא אפילו לחשוב בשעת השחיטה את המחשבה לאכול מן הקרבן חוץ לזמנו. ואם נאמר כאן: **ואם האכל יאכל... ביום השלישי לא ירצה, המקריב אותו לא יחשב לו** (בענין הביטוי השווה בראשית ט"ז ו'): ...והנפש האכלת ממנו עונה תשא, לא יתואר אלא כך, שבשעת השחיטה (או בשעת העבודות האחרות קודם הזריקה) חשב מחשבה כזאת, כי הלא חסר-הגיון היה הדבר להניח, כי אחרי הזריקה, שעל-ידה נתקבל הקרבן לרצון, היה בכוחם של המחשבות והמעשים שלאחר זה, אשר אולי אפילו לא מצד המקריב עצמו באו, להפוך את הקרבן לפיגול למפרע.

לתפיסה זו של הבנת הכתובים לפי המסורת מתנגד לכאורה הפשט הפשוט, ובאמת ביארו הרבה מן המפרשים, על יסוד מובנן הפשוט של המלים, שאפשר שקרבן שהוקרב ככל משפטו הופך לפיגול על-ידי האכילה ביום השלישי. כבר ראב"ע העיר, שיש מקום להניח שמשום שלא קיים את המצוה כהלכתו יצא שכרו בהפסדו, ואם היה זה נדר, אף מחויב היה לשלם אותו שוב כדי שלא לישא על עצמו חטא. אולם כבר ויזל דחה את הפירוש הזה, באמרו, כי אילו היה כך, קשה היה להבין מלת ממנו, כי הלא זה עתה דבר הכתוב על הנותר, והיה צריך לכתוב: והנפש האוכלת עונה תשא, כלומר: אם האכל יאכל ביום השלישי מבשר... פגול יהיה וגו' והנפש האוכלת עונה תשא. אולם, מלת ממנו מוכיחה, כי לא על הנפש האוכלת את הנותר מדובר כאן, אלא על הנפש האוכלת את הפיגול. הקשיים האלה הניעו גם את שד"ל, המחונן בחוש בלשני דק, לעזוב את הפירוש הנפוץ ברבים, אף שגם פירושו אינו מתאים לתפיסת חכמינו. הוא סובר כי פה נקבע החוק: מי שאינו שורף ביום השלישי את הקרבן אלא אוכלו או מאכיל אחרים ממנו, לא ייחשב לו הקרבן, וכל מי שאכל מאותו הקרבן ביום הראשון או השני, עונו ישא. אולם חכמינו, מסביר שד"ל, היו מוצאים בזה חומרא יתרה, שכל מי שיאכל ממנו ביום הראשון או ביום השני, ישא את עונו, ועל-כן פסקו לשם הקלה, כי דין זה נוהג רק במקרה שהבעלים חשבו כבר בשעת השחיטה את המחשבה לאכול את הקרבן בזמן מאוחר. הוא מסיים את ביאורו במלות אלו: "היום (פורים תר"ז) זכיתי להבין מה ראו על ככה וכן בכל מקום שנטו רז"ל מפשט הכתובים, כשאין הדבר דעת יחיד, אבל הוא דבר מוסכם בלי חולק, איננו טעות שטעו אבל היא תקנה שתקנו, לפי צורך הדורות ומי כמוהם ריפורמאטור? אבל תקנותיהם היו בחכמה עמוקה וביראת ה' ואהבת האדם, לא להנאת עצמם או לכבודם ולא למצא חן בעיני בשר ודם". צריך להודות לשד"ל שחכמינו, שכולם בדעה אחת בענין פשט הפסוק שלפנינו, איאפשר שטעו כולם. אך מה שנוגע לביאורו של שד"ל עצמו, הרי אין לקבלו, כשם שאין לקבל את הדעה שהוא דוחה אותה. איאפשר שהתורה התכוונה לקבוע, שאם משהו אכל ביום השלישי מן הקרבן, הרי כל אחד שקודם לכן אכל ממנו בכוונה רצויה לקיים מצות אכילת קדשים, ייענש בכרת. אפילו אם היה בכוחה של העבירה שנעשתה עתה לפגל למפרע את הקרבן, הרי אלה שאכלו ממנו קודם לכן, היו שוגגים ואפילו אנוסים, ואיפה מצינו שהתורה מענישה את השוגג או את האנוס? ולכן אין לנו ברירה אלא ללכת בעקבות המסורת שלנו (ע"ד דיני פיגול השוה עוד י"ט ז' ואילך).

פגול - לפי אונקלוס: מרחק = תועבה, נתעב.

(19) ספרא צו פרשה ז

ובשר זבח תודת שלמים ביום קרבנו יאכל, הרי זה בא ללמד על הנאכלים ליום אחד שאכילתם ליום אחד ואין לי אלא תודה מנין לרבות את הלחם תלמוד לומר קרבנו, מנין לרבות הוולדות והתמורות, תלמוד לומר ובשר מנין לרבות חטאת ואשם, תלמוד לומר זבח מנין לרבות שלמי נזיר ושלמים הבאים מחמת פסח תלמוד לומר שלמים. (ב) ביום קרבנו יאכל אין לי אלא אכילתם ליום אחד ומנין אף תחילת זביחתן לא תהא אלא על מנת לאכול ליום אחד. (ג) תלמוד לומר וכי תזבח זבח תודה לה' לרצונכם תזבחו ביום ההוא יאכל, שאין תלמוד לומר אלא אם אינו ענין לאכילה תניהו ענין לזביחה שאף תחלת זביחתה לא תהא אלא על מנת להיאכל ליום אחד. (ד) אין לי אלא תודה מנין לרבות לכל הנאכלי' ליום אחד שלא תהא זביחתן אלא על מנת להיאכל ליום אחד, תלמוד לומר וכי תזבח זבח לרבות כל הנאכלים ליום אחד שלא תהא זביחתן אלא על מנת להיאכל ליום אחד. (ה) לא יניח ממנו עד בוקר אבל אוכל הוא כל הלילה, אם כן למה אמרו חכמים עד חצות להרחיק מן העבירה, אבל אין מחשבה פוסלת בהם ואין חייבין עליה משום נותר עד שיעלה עמוד השחר. (ו) או נדר או נדבה זבח קרבנו, הרי זה בא ללמד על הנאכלים לשני ימים שנאכלים לשני ימים אין לי אלא שלמים מנין לרבות את החגיגה, ארבה את החגיגה הבאה בזמנה מנין חגיגה הבאה מחמת פסח חגיגה הבאה תשלומים, שלמים הבאים בתוך המועד, שלמים הבאים לאחר המועד, תלמוד לומר נדר, אם נדר או נדבה. (ז) מתוך שנאמר לא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר בחגיגה הבאה עם הפסח הכתוב מדבר שתיאכל לשני ימים, יכול ליום אחד תלמוד לומר לבקר לבקר של שלישי, יכול לבקר של שני, ומה אני מקיים חגיגה הנאכלת לשני ימים חוץ מזו תלמוד לומר נדר, אם נדר או נדבה. (ח) לרבות חגיגה הבאה עם הפסח שתיאכל לשני ימים מנין לרבות את התמורות ואת הוולדות, תלמוד לומר נדר, אם נדר אם נדבה, מנין לרבות את הבכור ואת המעשר תלמוד לומר אם זבח. (ט) ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת, אין לי אלא אכילתן לשני ימים מנין שאף תחילת זביחתן לא תהיה אלא על מנת להיאכל לשני ימים תלמוד לומר וכי תזבחו זבח שלמים לה', ביום זבחכם יאכל וממחרת שאין תלמוד לומר אלא אם אינו ענין לאכילה תניהו ענין לזביחה שאף תחילת זביחתן לא תהא אלא על מנת להיאכל לשני ימים. (י) אין לי אלא שלמים מנין לכל הנאכלים לשני ימים שלא תהא זביחתן אלא על מנת להיאכל לשני ימים תלמוד לומר תזבחו זבח שלמים וכי תזבחו זבח שלמים לרבות כל הנאכלים לשני ימים שלא תהא תחילת זביחתן אלא על מנת להיאכל לשני ימים. (יא) ביום הקריבו את זבחו יאכל מצוה לאכול ממנו ביום הראשון יכול לשני ימים תלמוד לומר וממחרת אי ממחרת יכול מצוה לאוכלו לשני ימים תלמוד לומר והנותר, אם הותר הותר. (יב) או והנותר יכול אם הותרו כולו יהא פסול ת"ל יאכל ואפילו כולו. (יג) יכול יהיה נאכל לאור שלישי, ודין הוא זבחים נאכלים ליום אחד, וזבחים נאכלים לשני ימים מה זבחים הנאכלים ליום אחד לילו אחריו אף זבחים הנאכלים לשני ימים לילו אחריו, ת"ל עד יום, עד יום הוא נאכל ואינו נאכל לאור שלישי. (יד) יכול ישרף מיד ודין הוא זבחים נאכלים ליום אחד זבחי' נאכלי' לשני ימי' מה זבחים הנאכלי' ליום אחר תכף זמן אכילתן שריפתן אף זבחים הנאכלים לשני ימים תכף אכילתן שריפתן ת"ל ביום, ביום הוא נשרף ואין נשרף בלילה, או אינו אומר בשלישי ישרף עבר שלישי לא ישרף, תלמוד לומר ישרף אפילו לעולם. (טו) מבשר ולא העצמות ולא מן הגידין ולא מן הקרניים ולא מן הטלפיי', זבח פרט לעובר ולשיליא, ביום השלישי באש ישרף בנה אב לכל הנשרפים שלא יהיו נשרפים אלא ביום.

(20) ספרא צו פרשה ח

ואם האכל יאכל ביום השלישי לא ירצה, **אמר רבי אליעזר כוף אזנך לשמוע** שהשוחט את זבחו על מנת לאוכלו ביום השלישי הרי זה בלא ירצה, אמר רבי עקיבא שומע אני אם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה, אם אכל ממנו ביום השלישי יהיה פסול ואי אפשר לומר כן מאחר שהוכשר יחזור ויפסל, הן אם מצינו בזב וזבה ושומרת יום כנגד יום שהן בחזקת טהרה וכשראו סתרו, אף זה שהיה בחזקת היתר אם אכל ממנו ביום השלישי יהיה פסול תלמוד לומר המקריב בשעת הקרבה הוא נפסל ואינו נפסל ביום השלישי. (ב) או אינו אומר המקריב אלא זה כהן המקריב, תלמוד לומר אותו בזבח הוא מדבר ולא בכהן. (ג) בן עזאי הוא אומר מה תלמוד לומר אותו, לפי שנאמר כיתדור נדר לה' אליהך לא תאחר לשלמו יכול המאחר נדרו בלא ירצה תלמוד לומר אותו בלא ירצה, ואין מאחר נדרו בלא ירצה אחרים אומרים לא יחשב במחשבה הוא נפסל ואין נפסל בשלישי. (ד) יכול אין מחשבה פוסלת אלא בזריקה מנין לרבות שחיטה וקיבול הדם תלמוד לומר אם האכל יאכל לרבות שחיטה וקיבול הדם יכול שאני מרבה שירי הדם והקטר חלבי ואכילת בשר ת"ל המקריב, זריקה בכלל היתה, למה יצאת להקיש אליה מה זריקה מיוחדת שמעכבת כפרה, אף אני מרבה שחיטה וקיבול הדם שמעכבים את הכפרה, ומוציאני את שירי הדם והקטרת חלבי ואכילת בשר שאין מעכבים את הכפרה. (ה) רבי מאיר אומר פוסלת בהילוך שאי אפשר בה לעבודה בלא הילוך ורבי שמעון אומר אין מחשבה כהילוך שאי אפשר לעבודה שלא בשחיטה ושלא בקבלה ושלא בזריקה אבל איפשר לה שלא בהילוך, שוחט בצד המזבח וזורק, רבי אליעזר אומר המהלך במקום שצריך להלך מחשבה פוסלת, מקום שאין צריך להלך אין מחשבה פוסלת, שאין מחשבה פוסלת אלא בדבר הכשר לעבודה ובמי שראוי לעבודה, ובמקום שהוא כשר לעבודה. (ו) יכול אין מחשבה פוסלת אלא באכילת בשר מנין לרבות זריקה והקטר חלבים ושפיכת שירים ת"ל אם האכל יאכל אכילה לאדם ואכילה למזבח. (ז) למדנו לזבחים הנאכלים לשני ימים שמחשבה פוסלת בהם בשלישי, מנין לזבחים הנאכלים ליום אחד, ודין הוא זבחים נאכלים לשני ימים, זבחי נאכלים ליום אחד, מה זבחים הנאכלים לשני ימים מחשבה פוסלת בהם, אף זבחים הנאכלים ליום אחד מחשבה פוסלת בהם בשני, דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה אילו לשלשה אף אילו שלשה. (ח) אני אדינינו דין אחר זבחים נאכלים ליום אחד, זבחים נאכלים לשני ימים, מה זבחים הנאכלים לשני ימים אחר זמן אכילתם מחשבה פוסלת בהן בשלישי, אף זבחים הנאכלים ליום אחד תהא מחשבה פוסלת בהם בשני אחר זמן אכילתם. (ט) הין אם פסלה מחשבה בשלישי שאינו כשר לאכילת כל זבח תפסול מחשבה בשני שהוא כשר לאכילת קדשים קלים תלמוד לומר אם האכל יאכל לרבות זבחים הנאכלים ליום אחד שתהא מחשבה פוסלת בהם בשני.

(21) ספרא קדושים פרשה א

וכי תזבחו זבח שלמים לה' לרצונכם תזבחוהו ביום זבחכם יאכל וממחרת שאין תלמוד לומר אלא אם אינו ענין לאכילה תניהו ענין לזביחה אף תחילת זבחכם לא יהיה אלא על מנת לאכול לשני ימים. (ב) אין לי אלא שלמים מנין לכל הנאכלים לשני ימים שלא תהיה זביחתו אלא על מנת לאכול לשני ימים, ת"ל וכי תזבחו זבח שלמים וכי תזבחו זבח לרבות זבחים הנאכלים לשני ימים שלא תהא זביחתן אלא על מנת לאכול לשני ימים. (ג) תזבח תזבחוהו אין שוחטים שני ראשים בבת אחת. (ד) אם האכל יאכל ביום השלישי, פיגול הוא לא ירצה שאין תלמוד לומר אלא אם אינו ענין לחוץ לזמנו תניהו ענין חוץ למקומו. (ה) ואוכליו עונו ישא כי את קודש ה' חלל ונכרת, הזה בנין אב כל שהוא קודש חייבים עליו כרת.

(22) ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה קלב

והמצוה הקל"ב היא שהזהירנו מאכול פגול. והפגול הוא הקרבן שהפסידתו המחשבה בשעת שחיטתו או בשעת הקרבנות וחשב האיש שהתעסק בהקרבנות שייאכל ממנו אחר זמנו או ישרוף מה שיישרף ממנו אחר זמנו כמו שבארנו באור שלם בשני ממסכת זבחים. ואולם האזהרה מאכול פגול זה הוא אמרו לא יאכל כי קדש הם כמו שבארנו במצוה שלפני זאת. ואולם העונש למדנו אותו מאמרו בפגול בפרשת צו את אהרן (ז) ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא יירצה המקריב אותו לא יחשב לו פגול יהיה והנפש האוכלת ממנו עונה תשא. **ובאה הקבלה בפירוש זה הפסוק** שהוא אמנם ידבר בקרבן שהפסידה אותו המחשבה בעת הקרבנות והוא שייקרא פגול ושאמרו האכול יאכל אמנם ירצה בו כחשב עליו שיאכל ממנו ביום השלישי. אמרו (זבחי' כט א) כוף אזנך לשמוע במחשב על זבחו שיאכל ממנו ביום השלישי הכתוב מדבר. שהוא יפסד בזאת המחשבה. ומי שיאכל ממנו אחר זאת המחשבה חייב כרת לאמרו בו והנפש האוכלת ממנו עונה תשא ואמר בנותר ואוכליו עונו ישא כי את קדש יי' חלל ונכרתה ובגמר כריתות (ה א) אמרו אל תהא גזירה שוה קלה בעיניך שהרי פגול אחד מגופי תורה ולא למדו הכתוב אלא בגזירה שוה דיליף עין עין מנותר כתיב הכא והנפש האוכלת ממנו עונה תשא וכתוב התם ואוכליו עונו ישאמה להלן כרת אף כאן כרת. ומי שיאכל גם כן פגול בשגגה יביא חטאת קבועה (שם ב א). וכבר התבאר משפטי פגול ונותר במקומות רבים מסדר קדשים:

(23) פירוש המשנה לרמב"ם זבחים ב:ג

אמר ה' ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אותו לא יחשב לו פגול יהיה, **ובא בקבלה** כוף אזנך לשמוע במחשב לאכל מזבחו ביום השלישי הכתוב מדבר, או אינו אלא באוכל מזבחי ביום השלישי, אמרת אחר שהוכשר יחזור ויפסל, וגם למדו עוד ממה שאמר יתעלה המקריב אותו, בהקדמה נפסל, ואמרו עוד לא יחשב, מחשבה נפסל. הנה נתברר לך שאם קלקל את המחשבה באחד מארבעה דברים אלו שבהן הזבח נפסל, כלומר בשעת השחיטה. או בשעת קבלת הדם במזרק, או בשעת הלוקו בו למזבח, בשעת זריקת הדם על המזבח, וחשב על קרבן זה שיאכל ממנו חוץ לזמנו או יקריב ממנו חוץ לזמנו, כמו שהזכיר הרי אותו הקרבן נקרא פגול והאוכלו חייב כרת, ואין אותו הקרבן נרצה ולא עלה לבעלים כמו שאמר לא ירצה. ועשינו דינו אם חשב עליו לאכל ממנו חוץ לזמנו או אם חשב עליו להקטיר אמוריו חוץ לזמנו שוה, ואמרנו שהוא פגול בשני האופנים, אף על פי שלא הזכיר הכתוב אלא אכילה חוץ לזמן לא הקטרה חוץ לזמן שנאמר ואם האכל יאכל, אלא שבא בקבלה בשתי אכילות הכתוב מדבר אחת אכילת אדם ואחת אכילת מזבח, כשם שהבשר שדינו שיאכל אם חשב לאכלו חוץ לזמן אכילה פיגל, כך האמורין אשר דינן להקטיר, או הדם אשר דינו להזרק, שר אלה הן אכילת מזבח מן הקרבן כלומו דמו ואמוריו, אם חשב עליהן להאכילן למזבח חוץ לזמן פיגל. אבל אם לא אירע קלקול בעת ההקדמה ונשאר מן הבשר אחר הזמן המוגבל לאכילתו ויתבאר זמני האכילה בפרק החמישי הרי זה נקרא נותר לא פגול, וגם האוכל מן הנותר חייב כרת כמו שמתבאר מפשט לשון הפסוק באמרו ואוכליו עונו ישא, אלא שהקרבן נתקבל ונרצה ועלה לבעלים.

(24) רמב"ם פסולי המוקדשין י"ג:ב

מפי השמועה למדו, שזה שנאמר בתורה ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי, אינו מדבר אלא במחשב בשעת הקדמה שיאכל ממנו בשלישי. והוא הדין לכל קרבן שחישב עליו בשעת מעשיו שיאכל ממנו לאחר זמן הראוי לאכילת אותו קרבן:

וכן אם חישב להקטיר ממנו במזבח דבר הראוי להקטרה לאחר זמן הראוי להקטרה. כך למדו מפי השמועה, אחד אכילת אדם ואחד אכילת מזבח, אם חישב עליהן לאחר זמן, הרי הקרבן פיגול:

A Proposed Taxonomy of Interpretation

1) Lexicality (meaning of words)

- a. תהו ובהו – what are תהו ובהו?

2) Ambiguity ייחוס דו-משמעי

- a. Pronominal ambiguity: ברוך הוא לה' אשר לא עזב חסדו – who didn't withhold kindness?
b. Syntactical ambiguity: זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו – are we rejoicing “in Hashem” or “on the day”?

(25) שיר השירים רבה (וילנא) פרשה א

דבר אחר נגילה ונשמחה בך, רבי אבין פתח זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו אמר רבי אבין אין אנו יודעין במה לשמוח אם ביום אם בהקב"ה, בא שלמה ופירש נגילה ונשמחה בך בהקב"ה, בך בישועתך, בך בתורתך, בך ביראתך, אמר רבי יצחק בך בכ"ב אותיות שכתבת לנו בתורה ב"ת שנים כ"ף עשרים הרי בך.

3) Contextual Meaning:

- a. ולקחתם לכם ביום הראשון – what is “taking” meant to convey? How are we to “take”?

4) What do we do when the verse cannot be understood on these terms?

- a. Reflects an impossibility
i. בצורות עד השמים
b. Contradicts reason
i. נותר (if meaning that anyone who eats from תשא retroactively renders anyone who ate from it properly as a sinner, invalidating the קרבן)
c. Contradicts other texts
i. פקד עון אבות על בנים
d. Contradicts well-anchored traditional mores
i. עין תחת עין

וְאִם הָאָכַל יֵאָכַל מִבֶּשֶׂר-זֶבַח שְׁלָמִיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִרְצֶה הַמִּקְרִיב אוֹתוֹ לֹא יִחָשֵׁב לוֹ פְּגוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עוֹנָה תִּשָּׂא:

1) What does פגול mean?

2) Ambiguity

- a. Who is המקריב? The donor or the officiating כהן?
b. Who is לא ירצה? The offering of the violator?

3) What is considered “eating”? How much and which substance?

4) The simple reading implies a violation of both reason and traditional mores

- a. Reason: How could a קרבן become invalidated retroactively?
b. Mores: How could one person's sinful eating from a קרבן invalidate the donor's fulfillment of his נדר?